

RIZIKÁ A OHROZENIA NA ZVLÁŠŤ RIZIKOVÝCH PRACOVISKÁCH¹

Imrich Dufinec², Grzegorz Wilk-Jakubowski³

Anotacia :

Riziko nie je iba ohrozenie ale aj šanca. Riadenie rizík má svoje miesto v kontexte organizácie pre správnu voľbu strategického rozhodovania podniku o jeho rozvoji ale aj v plánovaní a realizácii opatrení na minimalizáciu jeho ohrození a ohrození ľudí, ktorí sa v podniku nachádzajú. Ekonomické manažérstvo rizík ide po hranicu akceptovateľného rizika. Článok popisuje koreláciu dvoch typov podniku pracujúcich s manažérstvom rizík orientovaných na práce vo zvlášť rizikovom prostredí, kde certifikácia manažérskeho systému je jednou zo šancí úspešného podnikania v kontexte organizácie a na druhej strane nevyhnutnou podmienkou minimalizácie rizík v danom prostredí. Článok zároveň ukazuje na niektoré zvláštnosti zvlášť rizikových pracovísk.

RISK MANAGEMENT AND COMPANY THREATS WITH HSE WORK CONDITIONS

Annotation:

The risk is not just a threat but also a chance. Risk management has its place in the context of the organization for the right choice of strategic decision-making of the company to its development but also in the planning and implementation of measures to minimize its threat and threaten the people who are in the company. Economic risk management goes beyond the acceptable risk. The article describes the correlation between two types of risk management business focused on work in a particularly risky environment, where certification of the management system is one of the chances of successful business in the context of the organization and, on the other hand, a necessary condition for minimizing the risks in the given environment. The article also points to some of the special features of particularly risky workplaces.

Úvod

Manažérstvo rizík a ohrození budeme prezentovať na dvoch typoch podniku. Prvým podnikom je personálna agentúra, poskytujúca dočasných pracovníkov druhému typu podniku, ktorým je výrobná alebo montážna firma s obzvlášť nebezpečnými pracoviskami, napríklad z oblasti energetiky alebo chémie, či petrochémie. Obe firmy spĺňajú základné predpoklady podnikania, realizujú svoje podnikateľské zámery, pričom uplatňujú primeraný manažérsky systém. Sprievodným znakom činnosti akéhokoľvek podniku je všadeprítomné podnikateľské riziko, či ohrozenie jeho bezpečnosti v relevantných prejavoch. Prírodnou reakciou ohrozeného podniku je nastavenie bezpečnostného systému na minimalizáciu rizík, ktoré vedú k jeho ohrozeniu.

Kľúčovou úlohou personálnej agentúry je zabezpečovanie a poskytovanie takých dočasných zamestnancov výrobnému alebo montážnemu podniku, ktorí budú pre požadované práce v rámci zmluvného outsorsingu kompetentní a budú pre agentúru zdrojom jej príjmov a existencie. Na druhej strane výrobný alebo montážny podnik prácou dočasných zamestnancov prispieva k svojmu konečnému produktu, ktorý je tiež zdrojom jeho príjmov a existencie. Oba podniky nasadzujú svoje vlastné obranné mechanizmy minimalizácie rizík

¹ Odprednášané v poľštine na VII. Vedeckej konferencii SAN Łódź 13.9.2017 a VŠBM v Košiciach 9.11.2017

² Dr.h.c. doc. Ing. Imrich Dufinec, PhD., MBA, prof. SAN Tarnobrzeg, Lead auditor & Trainer Quality Austria

³ Dr. Grzegorz Wilk-Jakubowski, dekan SAN Tarnobrzeg, ul. Moniuszki 6, 39-400 Tarnobrzeg

ohrožení a podpory príležitostí vlastného rozvoja. Aplikujú manažérstvo rizík a usilujú sa tak o bezpečnosť svojho podniku.

1. Implementácia manažérstva rizík personálnej agentúry

Ak personálna agentúra plní funkciu poskytovateľa dočasných zamestnancov výrobnou – montážnemu podniku, ktorý má vo svojom portfóliu obzvlášť rizikové až nebezpečné procesy, jej úloha nebude jednoduchá. Musí totiž poskytovať pracovníkov certifikovaných pre zvlášť nebezpečné podmienky práce, či už ide o potrubárov, zvaračov, montážnikov, či prírubárov a pod. Sama by mala mať vybudovaný taký manažérsky systém, ktorý jej umožňuje plnenie takej úlohy alebo aspoň uľahčuje jej realizáciu. Stupeň plnenia požiadaviek jej klientov je vecou zmluvy a ich pracovných podmienok. Najúčinnější systém, akceptovaný v medzinárodnom meradle je systém SCP (Safety Certificate Personal), ktorý v sebe obsahuje zvýšené požiadavky bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ako aj vybrané požiadavky environmentálneho manažérstva, spolu známe ako HSE systém (Health – Safety – Environment). Pretože mnohé agentúry poskytujú aj iné služby ako pracovníkov pre systémy HSE, majú vybudovaný manažérsky systém podľa ISO 9001, ktorý je základom fungovania agentúry a požiadavky HSE sú do tohto systému integrované. Systém je potom spravidla certifikovaný na základe vykonaného kombinovaného auditu akreditovanou, medzinárodne uznávanou autoritou. Uvedená integrácia SCP a ISO 9001 dáva dobrý predpoklad správneho a účinného manažérstva kvality a manažérstva rizík, ktorý je nad rámec požiadaviek manažérstva rizík, vyplývajúci z ISO 9001. Takýto systém zakladá manažérstvo rizík na medzinárodnej norme ISO 3100, ktorá predpokladá manažérstvo rizík procesom plánovania aktivít orientovaných tak na ohrozenia ako aj na príležitosti v cykle P – D – C – A systému manažérstva kvality podľa ISO 9001. Tento štandardizovaný postup viaže na seba celý rad štandardizovaných nástrojov hodnotenia rizík, ktoré sa aplikujú v strategickom rozhodovaní podniku v kontexte organizácie a v operatívnych rozhodovacích procesoch realizácie produktu, napr. pri bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci, či v environmentálnom manažerstve. Stupeň integrácie manažérského systému (IMS) personálnej agentúry závisí od strategického rozhodnutia jej vedenia. V mnohých prípadoch pracovné agentúry fungujú iba s jedným certifikovaným manažérskym systémom alebo dokonca nie sú ani certifikované. To je záležitosť akceptovateľnosti na trhu práce, pričom však ale musia plniť požiadavky svojich klientov pri poskytovaní certifikovaných pracovníkov. Manažérstvo rizík personálnej agentúry je v takomto prípade na minimálnej úrovni, len takej, akú požaduje zákon č. 124/2006 Z.z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci, pričom úplne postráda riziko v kontexte organizácie, pretože nie je na to vystrojená. Vážnejšie rizikové oblasti svojich klientov, pre ktoré by mala agentúra poskytovať špecialistov, v takom prípade vôbec neovláda.

2. Implementácia manažérstva rizík výrobnou – montážnej firmy

Výrobnou – montážny podnik vo zvlášť rizikových pracoviskách akceptuje iba takých dočasných pracovníkov, ktorí pochádzajú z prostredia SCP alebo disponujú osobným certifikátom SCC podľa akreditačných podmienok A18 (Workers), alebo A17 (Supervisors). Osobný certifikát SCC je nevyhnutným predpokladom aj pre stalých zamestnancov a jeho úroveň závisí od toho, či je podnik certifikovaný v systéme SCC* (počet pracovníkov do 35), SCC** (počet pracovníkov nad 35) alebo SCC^P (pracovisko petrochemického priemyslu). V certifikovanom systéme SCC sa vyžaduje osobný certifikát podľa A16 (Workers), ktorý udeľuje poverený vedúci s certifikátom podľa A17. Riadenie výrobnou – montážneho podniku

je spravidla zabezpečovaný integrovaným manažérskym systémom založenom na systéme podľa ISO 9001, do ktorého sú najčastejšie integrované podsystémy podľa ISO 14001 (Environmentálne manažérstvo) a OHSAS 18001 (Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci). V niektorých prípadoch je integrovaný aj podsystém podľa ISO 27001 (Bezpečnosť informačných systémov) alebo ISO 10006 (Projektové riadenie), čím takýto manažérsky systém nadobúda črty Bezpečnostného systému, plniaceho úlohu Komplexnej bezpečnosti podniku. Manažérstvo rizík výrobného – montážneho podniku je súčasťou Integrovaného Manažérskeho Systému (IMS) a závisí od stupňa integrácie. V takomto bezpečnostnom prostredí je na vysokej úrovni od kontextu organizácie počnúc po jednotlivé procesy končiac. Plne sa využívajú štandardizované postupy manažerstva rizík podľa ISO 31000 a štandardizované nástroje manažerstva rizík podľa ISO 31010 aj v korelácii so systémom SCC (Safety Certificate Contractor).

3. Niektoré zvláštnosti podniku pracujúceho v mimoriadne nebezpečnom prostredí alebo dodávajúceho práce a služby pre takéto prostredie

Úlohou personálnej agentúry je poskytovanie dočasných zamestnancov svojim klientom pre práce bežné ale i zvlášť rizikové. Dobrým predpokladom poskytovania kvalitných služieb je systém manažerstva kvality podľa ISO 9001, ktorý môže ale nemusí byť certifikovaný. Pretože má svojich stalých i dočasných zamestnancov, zo zákona mu vyplýva povinnosť starostlivosti o bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci podľa charakteru práce a zatriedeného pracoviska. Pokiaľ agentúra nezabezpečuje mimoriadne práce a projekty nemá ani mimoriadne povinnosti a úlohy. Ak však poskytuje pracovníkov pre zvlášť rizikové pracoviska svojich klientov, musí zabezpečovať certifikovaných pracovníkov podľa akreditovaných požiadaviek SCC. Rekrutuje ich z radov takých, ktorí disponujú uvedeným osobným certifikátom alebo pre nich zabezpečia potrebné školenie v akreditovaných školiacich pracoviskách, ktoré sú oprávnené takéto certifikáty vydávať. Personálna agentúra pri svojom podnikaní aplikuje viac alebo menej manažérstvo rizík, ktoré jej vyplýva zo zákona o BOZP. Ak je certifikovaná podľa ISO 9001, tak aj v kontexte organizácie aby minimálne cez SWOT analýzu identifikovala svoje silné stránky, slabé stránky, príležitosti a ohrozenia, čím by dala základ pre svoje strategické rozhodnutia pri plnení požiadaviek všetkých zainteresovaných strán a svoj rozvoj. Tým sú myslení klienti, štátne i miestne orgány, zamestnanci, infraštruktúra i organizácia, t.j. všetky vonkajšie i vnútorne faktory analýzy. Od svojich klientov môže byť personálna agentúra požadovaná aby mala zavedený manažérsky systém, ktorý dáva predpoklady plnenia očakávaných požiadaviek klienta. Môže to byť spomínaný systém podľa ISO 9001 ale aj alebo aspoň SCC (Safety Certificate Contractor), ktorý v podmienkach personálnych agentúr je SCP (Safety Certificate Personal). Môžu ale nemusia byť certifikované, to záleží na akceptovateľnosti na trhu práce. Certifikovaný manažérsky systém kvality alebo integrovaný manažérsky systém dáva isté predpoklady objektívnej funkčnosti a garancie pre klienta, preto sa odporúča.

Výrobného – montážneho podniku má svoje vlastné podnikateľské zázemie, manažérsky systém (spravidla integrovaný manažérsky systém) a svojich stalých zamestnancov. V prípade potreby rekrutuje dočasných zamestnancov na osobitné projekty (projektové riadenie) z radov uchádzačov na Úrade práce alebo prostredníctvom personálnych agentúr. Pre oba typy zamestnancov poskytuje bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci, ktorá vyplýva zo zákona o BOZP. Ak realizuje práce obzvlášť rizikové pracuje v systéme SCC (Safety Certificate Contractor), tzn., že rekrutuje zamestnancov, ktorí disponujú osobným certifikátom SCC podľa A17 (Supervisor), resp. A18 (Worker). Ak je podnik sám certifikovaný na jeden zo systémov SCC, môže svojich zamestnancov školiť podľa A16 (Workers) aj vlastný poverený vedúci pracovník, ktorý disponuje osobným certifikátom podľa

A17 (Supervisor). Výrobno – montážny podnik aplikuje manažerstvo rizík podľa stupňa integrácie manažérskeho systému, ktoré je v prípade zvlášť rizikových prác, okrem rizík v kontexte organizácie, spojené s manažerstvom rizík SCC v procesoch. Principiálne ani v prípade výrobného – montážneho podniku certifikácia nie je povinnosťou ale je „riskantné“ pracovať v rizikovom prostredí bez objektívnej certifikácie a preto sú spravidla certifikované minimálne podľa ISO 9001 a SCC. Väčšie firmy a spoločnosti majú silnú integráciu a ich manažérsky systém je takmer totožný s bezpečnostným systémom a tvoria tak bezpečný podnik.

Osobitnou zvláštnosťou dobre fungujúcich manažérskych systémov je už spomínané manažerstvo rizík podľa ISO 31000 spolu s nástrojmi manažerstva rizík podľa ISO 31010. Z nich majú silné zastúpenie predovšetkým: Mapovanie procesov (PM), Predbežná analýza nebezpečenstva (PHA), Operačná analýza nebezpečenstva (HAZOP), Analýza stromu chýb (FTA), Analýza zlyhaní a ich dôsledkov (FMEA), Analýza kritických zlyhaní a ich dôsledkov (FMECA) a Neformálne manažerstvo rizík (IRM).

Osobitnými požiadavkami SCC/SCP je Zdravotná Pracovná Služba, ktorá je daná aj zákonom a Analýza rizík v poslednej minúte (Last Minute Risk Analyse). Obe požiadavky sú certifikačnými požiadavkami a v certifikovaných systémoch SCC/SCP musia byť plnené. Zdravotná pracovná služba sa spravidla zabezpečuje zmluvnou cestou s pracovnými lekármi alebo príslušnými inštitúciami. Tam potom patrí aj systém pridelovania osobných ochranných pracovných pomôcok (OOPP). Last Minute Risk Analyse predstavuje krátku kontrolnú listinu, ktorú musí prejsť každý pracovník 5 minút pred začatím prác vo zvlášť rizikovom prostredí. LMRA musí byť systémovo ošetrené a primerane zaznamenávané a kontrolované, čo je, samozrejme, certifikačná požiadavka certifikovaného systému SCC.

Last Minute Risk Analyse môže obsahovo ako Checklist vyzeráť, napr. takto:

LAST MINUTE RISK ANALYSE

1.	Sú pracovné postupy, zodpovedností, pracovné zadelenia a komunikácia v tíme jasné? Vie každý čo a ako má urobiť, komu zodpovedá a komu dáva hlásenia?	
2.	Je možné pracovať v stave bez elektrického napätia? Ak nie, dostali ste k tomu konkrétne pracovné návody?	
3.	Je táto práca bez oprávnenia / návodu prípustná? (Např. písomný súhlas pre prácu s ohňom, žiarom a vo vysokej teplote, odsúhlasené lešenie a pod.)	
4.	Mám pre prácu potrebné správne náradie? (Např. pre výbušné prostredie)	
5.	Mám (ak sa vyžadujú) nasadené správne osobné ochranné pracovné pomôcky?	
6.	Sú vylúčené rušenia a vplyvy např. z vedľajších prác, ktoré pôsobia rušivo? Sú vylúčené podobné vplyvy mojej práce na iných (např. hluk, prach, svetlo a pod.)?	
7.	Sú pri zaobchádzaní s nebezpečnými látkami známe a používané bezpečnostné pomôcky (např. Lekárnička prvej pomoci, fľaša na vyplach očí, vetranie, bezpečnostná súprava, hasiace prístroje)?	
8.	Sú zranenia povrchu tela chemikáliami, teplom /chladom, pohybujúcimi sa súčiastkami znížené na minimum?	
9.	Je nebezpečenstvo zvrhnutia, pádu, nárazu, tlaku a lebo stlačenia minimalizované?	
10.	Je vylúčené nebezpečenstvo padajúcich predmetov?	
11.	Je okolie pracoviska bezpečne vyznačené a ohraničené?	
12.	Sú unikové cesty voľne sprejazdnené	
13.	Je ľahko alebo samo zapalný materiál z pracoviska odstránený?	
14.	Je pracovisko dostatočne osvetlené a je k dispozícii náhradný zdroj svetla?	
15.	Viem, ako, kde mám spustiť alarm v prípade nebezpečenstva a ako sa mám pri alarme sám zachovať?	

Hodnotenie výsledkov testu podľa disponibilného cheklistu:
NIE na jednu otázku ? Nemožno prácu začať, kým nie je riziko odstránené !
NIE STE SI ISTÍ ? Obráťte sa na svojho vedúceho !
ÁNO na každú otázku ? Môžete začať prácu ale buďte opatrný !

4. Záver

Predložený príspevok ukazuje ako postupovať v prípade prác vo zvlášť rizikovom prostredí, resp. pri dodávkach personálnych služieb pre takéto pracoviská. Všeobecná i konkrétna prax potvrdzujú, že certifikované systémy SCC/SCP, ktoré zohľadňujú rizikové prostredie a nastavujú k tomu primerané požiadavky sú dobrým predpokladom minimalizácie rizík na uvedených pracoviskách. Tieto systémy zároveň ukladajú povinnosť zapájať do zvlášť rizikových prác len osobne certifikované osoby podľa akreditačných podmienok A16/A17/A18 systému SCC. Príspevok ukazuje vzájomné súvislosti súčinnosti dvoch predstaviteľov podnikov, ktoré sa na prácach vo zvlášť rizikovom prostredí zúčastňujú. Je zároveň príspevkom pre vzdelávacie inštitúcie, ktoré vzdelávajú v oblasti manažerstva a predovšetkým manažerstva bezpečnostných systémov, ako základ erudície bezpečnostných manažérov.

Literatúra

1. Anleitung zur Akkreditierung von Zertifizierungsstellen für SCC – Sicherheit Certificat Contractoren auf der Grundlage der ISO/IEC 17021. DAkkS (Deutsche Akkreditierungsstelle, 16.6.2011, Rev.1, Seite 1-47
2. DUFINEC, Imrich: *Bezpečnosť podniku*. Vysokoškolská učebnica VŠBM Košice, 2015, s 103. ISBN 978-80-8185-007-3
3. HRUBEC, J – VIRČÍKOVÁ, E. – DUFINEC, I. a kol: *Integrovaný manažérsky systém*, SPU Nitra, 2009, ISBN: 798-80-552-0231-0
4. ISO 31000:2009 (E) – Risk Management. Principles and guidelines, Vienna, 2009
5. JURAN, J. M.: *Quality Control Handbook*, 4. vydanie, 1808 str. McGraw-Hill Book Company, New York, 1988. ISBN 0-07-033176-6
6. MASING, Walter: *Handbuch Qualitätsmanagement*. Carl Hanser Verlag München, 5. prepracované vydanie, 2007. 1063 s. ISBN 978-3-446-40752 7
7. MESÁROŠ, M. a kol: *Teória bezpečnosti*, VŠBM Košice, 2011, ISBN: 978-80-89282-61-6